

Püspökünk 80 éves.

Augusztus 9-én volt 80 éves fordulója püspökünk születésének. Lehetetlen e dátum mellett észrevétel nélkül elhaladnunk. Ebből a 80 évből 60 esik papi s egy híján 40 püspöki működésére. Nincs ideje most annak, hogy e hosszú életnek ama vonatkozásaival foglalkozunk, amelyek egyházunk utolsó félszázadának történelmével szétválhatatlanul kapcsolódnak. Az ideai főtanács — úgy hisszük — méltó módon fog foglalkozni e történelmi dátum jelentőségével. Mi egyszerűen rámutatunk arra a bensőségében meleg és őszinte ünneplésre, melyben ősz püspökünket kolozsvári hívei, a város tanácsa, a ref. és ág. hitv. evang. testvéregyházak vezetősége részesítették — úgyszolva spontán, minden híradás és mesterséges előkészítés nélkül. A kolozsvári híveket — számszerint 50 — Fekete Gábor főgondnok úr vezette a püspök elé s a következő beszéddel üdvözölte:

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úr!

A Kolozsvárt lakó unitáriusok addig is, míg az egyetemes egyház alkalmas módon kifejezést adhat szeretetének és ragaszkodásának, a mai napon óhajtottak kifejezést adni 80-ik születése napja alkalmából, mely egyszersmind 60-ik lelkész és tanári, majdnem 40 évi (39) püspöki évfordulójával is egybeesik, őszinte mély tiszteletüknek, szeretetüknek és jó kívánataiknak.

Ez időt csak az Isten különös kegyelmében levő kiválasztottak érhetik el. Hatvan év állandó tevékenységben kevés embernek jut osztályrészül s még a legcsendesebb, rendes viszonyok közt is különösen elismerésre méltó.

Egyházunkban azonban a lefolyt 60 esztendő tele volt vészterhes fellegekkel, aggodalmakkal, gigászi küzdelmekkel. Méltóságod azonban Istentől nyert talentumaival mindezen nehézségeket hazafiui érzéssel, okossággal, szelidséggel és bölcsességével, szerencsés kézzel leküzdötte, egyházunkat az *erkölcsi* elismerés és *anyagi* fejlődés útján az általános elismerés és tekintély olyan magas fokára emelte, amelyet ezelőtt hatvan évvel alig remélhattünk s önkénytelenül ajkunkra túlulnak a mai nagy napon a szentírás eme szavai:

„Ilyen főpap illet vala minket, szent, ártatlan, szeplő nélkül való.“

Az isteni gondviselés hazánknak s kicsiny egyházunknak

minden időben megadta az providentialis vezető férfit, amely azon kornak, azon viszonyoknak leginkább megfelelt s a hazának, az egyháznak hajóját a biztos révbe vezetni, hivatottsággal, erővel, szerencsével volt megáldva.

Ezelőtt hatvan évvel hazánk felett szomorú csillagzatok jártak. Egyházunk léte veszélyek közt forgott. Legjobbaink tevékenysége meg volt bénítva. Püspökünk nem volt. Nagy nehezen engedtetett meg a zsinat-tartás főgondnok választására is, püspökválasztásra nem. De az Isten megsegített. Bátor szívvel tiltakoztunk iskolánk elnémetesítése ellen, pótoltuk a tanári kart s meggyérült sorainkat fiatalokkal töltöttük be. Ezek választását az udvari cancellária ismételt felterjesztésben tudomásul veszi. Így lettek tanárok az ötvenes években a régiiek: Brassai S., Berde Áron, Kovácsi Antal, Mikó mellett Pap Mózes, Nagy Lajos, Buzogány Áron és Méltóságod 20 éves korában.

Ez időben hangzottak el az ünnepi szónoklatok ilyen jellegűekkel. Kelemen István: „Uram tarts meg minket, mert elveszünk.“ Bátor szóval Gyöngyössi István: „Ne félj kicsiny sereg, mert tettett a ti mennyei atyátoknak, hogy adjon nektek országot.“

A tanítás magyar maradt, az unitáriusok fellélekzettek, erőre kezdettek kapni, megindult a Keresztény Magvető, a hívek tömörültek.

Azalatt haladt a magyarság ügye a passzív rezistentia segítségével; a magyar alkotmány kezdett kibontakozni; az Erdélyi Unio Kolozsvárt 1865-ben egybehívott dietán, majd a budapesti országgyűlésen kimondatott. Az unitárius vallás teljes egyenjogultságát a magyar országgyűlés is elismerte, a miniszteriumban az unitárius érdekek referenst nyertek Buzogány Áronban. 1868-ban Tordán a vallásszabadság 300 éves jubiláris zsinata megtartott, az egész országban elismertetett. Ezen Méltóságod volt az ünnepi szónok, az unitárius vallás szabadságát bátor szóval hirdethették.

A következő évben tartotta meg Méltóságod lelkeket felemelő jeles szónoklatát az *első* unitárius istentiszteleten Budapesten s ezzel az unitárius vallás hirdetése az egész országban, Erdély határain túl is *ténnyé* vált.

Következtek a protestáns reform mozgalmak, a Dávid Ferenc alapítvány megvalósítása, Dávid Ferenc szellemének a felelevenítése, Dávid Ferenc vallásalapítói jogos helyére való kiemelése, a magyar vallásalapító elismerése, Méltóságod lelkesítő agitációja folytán.

Eme kiváló szónoki, irodalmi működések Méltóságodat Isten segítségével az egyenlők közt 1876-ban az első helyre juttatván s püspökké választatván, hazafiúi s valláserkölcsi tevékenységének most már nagyobb és szabadabb tere nyílt meg.

Nem lehet hivatásom e beszéd szűk keretében nagyérdemű tevékenységét nyomról-nyomra tovább kísérni, csak röviden említem fel főbb vonásokban azokat a fontosabb eredményeket, melye-

ket mint püspöksége alatt kivivott tényeket örömmel megállapíthatunk.

Egyházunk tekintélyét, súlyát emelték Dávid Ferenc halálának 300-ik évfordulója és 400-ik születése alkalmára tartott ünnepélyes zsinatok, amelyekben a más vallásfelekezetek is szent vallásunk üdvös hatását a magyarságra s valláserkölcsre elismerték s angol és amerikai hitrokonaink is meghajtották előttünk az elismerés zászlaját; megalapították a különösen élénk befolyást gyakorolt Dávid Ferenc-Egylet s a Keresztény Magvető; a fiu mellett az Unitárius Közlöny a leány, melyeket Méltóságod mindig buzgón ápolt, emelt és felvirágoztatni segített. Megalakult a budapesti egyház, a magyarországi egyházak s ezzel az ottani esperesség. Erdélyben szaporodtak, tekintélyre emelkedtek egyes egyházaink; marosvásárhelyi anyaegyház, Brassó, Segesvár, Petroszény.

Intézeteink nagymérvű fejlődése; theologiai intézet, kolozsvári, keresztúri főgimnáziumunk; ezek kiépítése, templomok építése, javítása; egyházak segélyezése.

Az 1848. XX. t.-cikk nagyobb mérvű végrehajtása. Az államszegély egyházainknak, iskoláinknak; papi kongrua, a középiskolai tanári nyugdíjintézetbe felvétel; belső emberek, papok, papi özvegyek nyugdíjintézete.

Konviktusaink. Nagy alapítványok anyagilag annyira emelkednek, hogy ma egy évi költségvetési kiadásunk — úgy hiszem — többre megy, mint egy félszázad előtt összes tőkéink értéke volt.

A Dávid Ferenc szelleme kikelt sírjából s azóta élénken él közöttünk. Az egyházban a valláserkölcsi élet ébresztésére minden megtörténik; a harctéren katonáink is kapnak vallási táplálékot; hősiességüket ez is emeli.

A legszebb remények közt voltunk a továbbfejlődés felé, a midőn, mint villámcsapás a derült égből, kitört a világháború s túlerő nyomása alatt már-már nagy veszély fenyegette nemcsak szent vallásunkat, hanem drága hazánk függetlenségét és létét is.

Az isteni gondviselés azonban a mi fegyvereinket megsegítette s ma már, dicsőség nevére, mindnyájan szabadon lélelkünk fel s biztat a remény, hogy a végleges győzelmet nemsokára kiküzdjük s a magyarság s ezzel vallásunk szabadsága is az eddiginél fokozottabb mérvben el fog ismertetni. Már látszik az ígélet földje; dereng a hajnal. Méltóságodat az Isten kegyelme tovább fogja védelmezni, nemcsak bepillanthat az ígélet földjére, mint Mózes, hanem népét oda be is vezetheti. Méltán nevezhetjük Méltóságod püspökségét az unitarizmus második aranykorának.

Arra kérjük a Mindenhatót, hogy Méltóságodat, áldott lelkű jó nejét, őrangyalát s családját minden tagját sokáig éltesse.

A beszéd közben s végén felhangzó éljenzés lecsendesedése után a püspök — láthatóan mélyen meghatva — következő beszéddel válaszolt:

Nagyméltóságú Főgondnok úr!

Mélyen tisztelt Barátaim!

Bocsássanak meg, hogy meghatottságomban nem találok szavakat, amelyekkel igazán megköszönjem a lelkem legmélyéig hatolt szíves üdvözlét és jó kívánságokat, melyekkel születésem 80 éves fordulója alkalmából annyira megtiszteltek. Nem találok szavakat mindazok viszonzására, melyeket Nagyméltóságod itt igazán oly melegen, oly szívélyesen kifejezni méltóztatott.

Engedjék meg, hogy mindenekelőtt mégis az Istennek adjak hálát azért a végtelen kegyelemért, melyben részesített, hogy életem nyolcvanadik évfordulóját megértem; megértem úgy, hogy csakugyan valami különös panaszra nincs okom; megértem úgy, hogy ha végig tekintek azon a nyolcvan, nohát legyen hatvan éven, mióta egyházam szolgálatába léptem, igazán sok szép emlék újul meg lelkemben, sok szép emlék, melyekre Nagyméltóságod mind rámutatott, mert ezek az emlékek teszik sok tekintetben örömmel teljessé az én mostani életem pillanatait is. (Éljenzés.)

Nem tulajdonítok én azokból az előnyökből, amelyeket Nagyméltóságod egyházamra nézve felhozott, magamra nézve különös érdemeket, mert az isteni gondviselés munkája volt, amiket elértem; az övé lesz, amiket el fogunk érni.

Minden esetre örömmel nézem én is e pillanatban, hogy hazánkról az a nagy katasztrófa, mely egy év óta fenyegetett, ma-holnap megszűnik, mint mondani méltóztatott, szabad országban szabadon és megelégedetten fogunk élni. Adja ezt a jó Isten.

Örömet nyújt az is, hogy ily szép kort értem meg és hogy azt a kort, mellyel megajándékozott, talán nem is éppen hiába töltöttem el. Ezt is köszönöm az Isten jósága mellett egyszersmind annak a bizalomnak, annak a nagy szeretetnek és ragaszkodásnak, melynek én nagy tisztelője és szerencsés élvezője voltam, amint méltóztatott mondani, azon 20 éves koromtól fogva, midőn itt a kolozsvári templomban szolgálatomat megkezdtem. Annak a bizalomnak és szeretetnek köszönöm, hogy azzá lehettem, amivé lettem. Mert én nem azok közé az emberek közé tartozom, akik olyanok, mint az erős fák, melyeket ha a vihar megráz, még erősebbekké lesznek; én azok közé a gyenge növények közé számítom magamat, melyekre csak a nap melege és fénysugara hat, engemet csak az a meleg és szeretet, melyben részültem, táplált, csak az fejtette ki minden erőmet. (Éljenzés.)

Azt az örömet, mely áthat, nem zavarhatja most meg az a gondolatom, hogy bizony ahhoz, aki már 80 évet számlál és 60 év óta munkában van, közel van a vég. Nem zavarja ez sem örömömet, megvallom. Legyen úgy, ahogy Isten akarja, mert én is úgy nézek a halál elé, mint a költő:

Legyen bíró, legyen álom,
 Bátran megyek elébe :
 Mert ha bíró, nem furdal vád,
 Mert ha álom, nyugalmat ad.

Mit szánt még a jó Isten az életben nekem, ad-e éveimhez még életet vagy napokat, nem tudom, de szent akaratában megnyugszom.

Tulajdonképpen mégis aggaszt valami : megfelelhetek-e kötelezettségemnek, melyet magam érzek leginkább, annak a várakozásnak, melyet egyházam velem szemben felállított és felállít fogyasztékos erőimmel szemben, — ez aggaszt. Mint eddig, igyekezni fogok megfelelni (éljenzés) s ha szeretetüket és ragaszkodásukat nem vonják meg tőlem továbbra sem, hiszem, hogy ami még életemből hátra van, az sem lesz káros szeretett egyházamra nézve. (Éljenzés.)

Midőn ismételve kijelentem, hogy szíves és megható üdvözlőket nem tudom méltóképpen megköszönni, de fogadják úgy, mintha a legékesebb szólassal köszöntem volna meg megjelenésüket és jó kívánságaikat; kérem támogassanak tovább is szeretettel, jóakarattal és bizalommal. Isten áldása legyen egyházunkon, szeretett hazánkon, legyen Isten áldása mindnyájunkon. (Megújuló éljenzés.)

A püspök remek válaszát zúgó éljenzés követte, melynek lecsendesülése után a főpásztor szívélyesen elbeszélgetett a megjelentekkel.

A püspökhöz számtalan ödvözlő távirat, levél érkezett az ország minden részéből. Jankovich Béla közoktatásügyi miniszter a következő táviratban gratulált :

Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy Méltóságodat születésének 80-ik, lelkeszi működésének 60-ik és püspökké történt megválasztásának 39. évfordulóján üdvözölhessem. Szív-ből kívánom, hogy áldásos főpásztori tevékenységét az isteni gondviselés kegyelméből még sokáig érvényesíthesse a haza és egyháza javára.

A kolozsvári kollégium és a székelykeresztúri főgimnázium háborus éve.

A kolozsvári unitárius kollégium értesítője az 1914—1915. iskolai évről. Szerkesztette: Dr. Gál Kelemen, igazgató, a teológiai részt: Gálfi Lőrinc, dékán.

Csifó Salamon tartalmas megnyitó beszédében egészen helyesen a háboru okozta új, humanus kötelességek teljesítésére, áldozathozatalra hívja, buzdítja a teol. ifjakat.

Dr. Boros Györgynek „A tízparancsolat“ című dolgozata szakértekezés, melyben szerző röviden igen érdekes áttekintést ad a tízparancsolat keletkezéséről.

A háborus viszonyok miatt a tanév megnyitása csak október 4-én volt. A teológiai intézet szervezetében nincs változás. A dékán a következő négy évre Gálfi Lőrinc tanár lett. Nyereség, hogy Györfi István is rendes tanárnak választott. Kár, hogy minden erejét, tehetségét egyelőre nem szentelheti még egészen a teológiai intézetnek. Azonban a tanári létszámban a fokozatos fejlődés eddigi célszerű kialakulása a továbbiakra is jó reménységgel táplál. Örvedetes a tanári testületre, hogy az intézet belépett az orsz. tanári nyugdíjintézetbe.

Dr. Barabás Ábel elhunyt a teol. intézetre is nagy veszteség.

A papnövendékek közül tényleges hadi szolgálatra egy sem ment, de különböző kórházakban ápolói szolgálatot teljesítve, lelkesedéssel vették ki részüket a társadalmi munkából. Ez évben gazdasági tanfolyamon sem vehettek részt, de a kollégiumi ifjúsággal együttesen földmivelési munkákat végeztek.

Az intézeti növendékeket ragályok fellépésétől való félelem miatt már május 6-án elbocsátották. A hallgatók száma 23, illetve 21 volt. Kettővel kevesebb a múlt évinél. A papnövendékek javadalmazása a 13.000 K.-t meghaladja.

A lelkész helyettesi és segédlelkéshi szolgálatra való kirendelések elég gyakoriak, ami előnyösnek nem mondható.

A rendkívüli tárgyak közül az egészségtan és a testgyakorlás tanítása a háborus állapotok miatt elmaradt. A háboru hatása a szellemi téren is érezhető, ami a körülményekből teljesen megmagyarázható. Kirándulást nem lehetett tartani, de nem is volt most annak ideje.